

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Tenojoen lohikantojen väliaikaisesta kalastuskiellosta Suomen ja Norjan alueella

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Markku Eestilän /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 358/2021 vp:

Mistä Suomen ja Norjan välillä tarkalleen sovittiin 29.4.2021 ja onko mahdollista, että Suomea on johdettu neuvotteluissa harhaan,

mitä ministeri aikoo tehdä, jotta Norjan päätös ei vaikuta kielteisesti Tenojoen lohikannan elpymiseen ja

mitä ministeri aikoo tehdä, että Tenon monimuotoiseen lohikantaan vaikuttavat tekijät ratkaistaan kansainvälisesti kestäväällä tavalla?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Suomen ja Norjan välinen sopimus kalastuksesta Tenojoen vesistössä, jäljempänä *sopimus* (SopS 42/2017), koskee kalastusta Tenon rajajokiosuudella (2. artikla). Lisäksi osapuolet sitoutuvat antamaan Tenojoen vesistön sivuvesistöjen sekä alemman Norjan puoleisen osuuden osalta kansallisia säädöksiä ja määräyksiä kalakantojen kestävästä hoidosta. Norjalle kuuluvalla Tenon vesistön jokisuun ja rajajokiosuuden välisellä osalla sovellettavat kalastusmääräykset eivät voi olla lievempiä kuin rajajokiosuudella voimassa olevat määräykset (3.1 artikla). Norjan on lisäksi pyydettävä Suomen toimivaltaiselta viranomaiselta lausunto Finnmarkin merilohen kalastuksen säätelyä koskevista muutosesityksistä ennen päätösten tekemistä (3.2 artikla).

Suomi ja Norja seuraavat Tenon lohikantojen tilaa yhdessä ja tarkoitusta varten perustettu yhteinen tutkimus ja seurantaryhmä raportoi vuosittain lohikantojen tilasta. Sopimuksen 6 ja 7 artiklan mukaan tarkastellaan vuosittain, onko tarvetta sopia kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä.

Tammikuussa 2021 julkaistun Tenon lohikantojen tila -raportin mukaan Tenon lohikantojen tilan heikkeneminen on jatkunut siitä huolimatta, että nykyinen kalastussopimus rajoittaa huomattavasti pyyntipainetta ja osassa lohikantoja nousulohien määrä oli alle kutukantatavoitteiden jo ennen kalastuksen alkamista.

Tilanteen vaatimien hyvin voimakkaiden kalastusrajoitusten osalta ei saavutettu ratkaisua, joka olisi ollut tasapuolinen molemmille maille. Norja ehdotti kalastussopimuksen 16 artiklan 2 kohdan nojalla, että sopimuksen molemmat osapuolet säätäisivät kansallisesti määräaikaisen lohenkalastuskiellon Tenojoen vesistöön. Suomelle toimittamassaan ehdotuksessa Norja esitti, että se tulisi kieltämään lohenkalastuksen kokonaan omalla päätöksellään sivujoissaan sekä Tenovuonossa ja ulkorannikolla alueella joka sijaitsee neljän kunnan alueella (Nordkapp, Lebesby, Gamvik ja Berlevåg).

Kokonaisuuteen liittyen Suomessa annettiin kolme valtioneuvoston asetusta, jotka tulivat voimaan 1. toukokuuta 2021. Kalastussopimuksen 16 artiklan mukainen lohen rauhoitus saatettiin kansallisesti voimaan asetuksella nimeltä Valtioneuvoston asetus lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä. Suomi ja Norja allekirjoittivat muuta kuin lohenkalastusta koskevan kalastussopimuksen ja 7 artiklassa tarkoitetun pöytäkirjan 28.4.2021, joka myös saatettiin voimaan valtioneuvoston asetuksella. Lohen rauhoitukseen liittyen annettiin myös valtioneuvoston asetus kalastuksesta Tenojoen vesistön sivuvesistöissä vuonna 2021.

Norja rauhoitti vastaavasti omilla päätöksillään lohen ehdotuksensa mukaisesti, eli kielsi lohenkalastuksen Tenon pääuomassa, sivujoissa sekä esittämällään laajalla merialueella. Tenoa koskevien neuvottelujen kuluessa Norja teki 15.3.2021 koko maata koskevan päätöksen lohenkalastusta koskevista määräyksistä vuodesta 2021 alkaen. Siihen sisältyi koukkuverkkojen käyttökielto Finnmarkissa. Norjan Stortinget muutti 1.6.2021 kyseistä päätöstä siten, että koukkuverkkokiello astuu voimaan vasta vuonna 2022.

Suomea ei johdettu Tenon lohen rauhoittamispäätöksiä tehtäessä harhaan, koska neuvotteluissa sovittiin Tenojokea sekä Tenovuonossa ja Berlevågin ja Nordkappin välistä merialuetta koskevista muutoksista, jotka ovat voimassa.

Lohikantojen kansainvälinen hoito

Hoitovastuu Tenon lohikannasta on sekä Suomella että Norjalla. NASCO:n suuntaviivojen mukaisesti neuvoteltu nykyinen Tenon kalastussopimus sekä tiivis yhteistyö maiden välillä on mahdollistanut sen, että lohikannan tilan muutokseen on pystytty reagoimaan näin nopeasti. Aiemman sopimuksen aikana vuoden 2021 kaltainen reagointi ei olisi ollut mahdollista.

Tenon lohikantojen hoitoon liittyvien kysymysten osalta tärkein vaikuttamiskanava on Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestö NASCO. Järjestö on antanut suuntaviivat (nk. soft law –tyyppisiä kansainvälisiä määräyksiä) siitä, miten lohikantojen hoito ja lohenkasvatuksen haittojen vähentäminen tulee järjestää. Jäsenmaat joutuvat myös vuosittain raportoimaan sekakantakalastuksesta sekä muista lohikantojen hoitotoimista. Suomi on osana EU:n valtuuskuntaa pitänyt tärkeänä näiden suuntaviivojen noudattamista.

Lohenviljelyssä käytännön kysymykset liittyvät viljelykarkulaisiin sekä lohenkasvatuslaitoksissa esiintyvän lohitäin aiheuttamaan kuolleisuuteen. Näiden osalta Suomi kannatti muutosta, jonka mukaan lohenviljelyä harjoittavien maiden vuosiraportoinnissa edellytetään tilannetta parantavia toimia, eikä pelkkä tilanteen seuranta ole riittävä toimi. Tenolla viljelykarkulaisten määrä on hyvin pieni. Vuosittaisessa saalisnäyteseurannassa Tenolla ei todettu lainkaan viljeltyjä lohia vuonna 2020. Pitkällä aikavälillä viljeltyjen kaloja on ollut 0-0,6 % ja vuosien 1985-2020 keskiarvo on 0,19 %.

Valtioiden välisen tiedonkulun parantaminen jatkossa

Suomi on ollut määräaikaisen kalastuskiellon onnistuneesta neuvottelusta huolimatta tyytymätön Norjan menettelyihin muutamissa Tenon lohikantojen hoitoon liittyvissä kysymyksissä.

Syksyllä 2020 merilohenkalastusta koskevan lausuntomahdollisuuden saaminen edellytti Suomen suurlähetystön yhteydenottoa Norjan viranomaisiin. Tiedonkulussa Tenon lohenkalastukseen liittyvissä kysymyksissä on ollut katkoksia Norjan puolelta myös kuluvana keväänä, mikä tuli esiin myös koukkuverkkoja koskevan muutoksen yhteydessä.

Pyysin 4.6.2021 kirjeellä lisätietoja Norjan ilmasto- ja ympäristöministeri Sveinung Rotevatnilta Norjan päätöksestä sallia lohen koukkuverkkopyynti Finnmarkissa vuonna 2021. Kirjeessä pyydettiin myös tarkempia perusteluja ja selvitystä kiellon perumiseen johtaneista syistä. Vastauksessa 11.6.2021 muutosta perusteltiin sillä, että merilohenkalastajat voivat näin paremmin valmistautua tulevaan kieltoon.

Suomi arvioi myös laajasti eri kalastusmuotojen ja niiden rajoitusten vaikutusta Tenon lohikantaan. Suomen lausunnossa Norjan merilohen kalastuksen säätelyehdotuksesta 30.10.2020 arvioitiin, että koukkuverkkokalastuksen kiellon vaikutus merilohisaaliisiin riippuisi suurelta osin kalastajien käyttäytymisestä ja kalastuskuolevuuden pieneneminen olisi siten epävarmaa. Mikäli huomattava osa merilohen kalastajista siirtyisi käyttämään tehokkaampaa mutta työläämpää kiilanuotaa, lohen kalastuskuolevuus Finnmarkin rannikolla saattaisi jopa kasvaa.

Maa- ja metsätalousministeriö tulee seuraamaan tiiviisti, miten koukkuverkkokalastuksen kiello toteutuu vuonna 2022. Tarvittaessa tilanteeseen voidaan valmistautua vaikuttamaan EU:n kautta Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestö NASCO:ssa.

Maa- ja metsätalousministeriö harkitsee myös yhteistyössä ulkoministeriön kanssa tapaa, jolla Norja saataisiin paremmin sitoutumaan riittävän tiedonkulun varmistamiseen lohenkalastuksen säätelyyn liittyvissä asioissa tulevaisuudessa.

Helsingissä 23.6.2021

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä